

BÍRÓ MELINDA

Eszterházy Károly Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet, Eger
College of Eszterházy Károly, PE and Sport Science Institute, Eger

**A SZERVEZÉS MÓDJAINAK ÉS A
FOGLALKOZTATÁS FORMÁINAK MEGVÁLASZTÁSA AZ
ÚSZÁSOKTATÁSBAN**

**APPLYING DIFFERENT TYPES OF ORGANIZATIONAL
FORMS IN SWIMMING EDUCATION**

Összefoglaló

A tanulmány célja, az általános iskolai úszásoktatás szervezési módjainak, foglalkoztatási formáinak feltérképezése, ajánlása.

A vizsgálati mintába (n=47), általános iskoláskorú tanulóknak úszást oktató személyek tartoztak (testnevelő tanár, szakképzett úszásoktató; úszóedző, úszómester).

A felméréshez a közvetlen kikérdezés (kérdőív segítségével) és a kategoriális megfigyelés módszerét alkalmaztam.

Eredmények: a vizsgálati személyek leginkább osztályfoglalkoztatási formát (50,59%) és kisebb százalékban csapatfoglalkoztatási formát alkalmaztak (36,83%) egyéb (12,57%). Kezdők (61,63%) tanításánál és kisvizes oktatáskor (65,81%) leginkább osztály foglalkoztatási formát, míg haladó csoportoknál (54,65%) és mélyvizes foglalkozásoknál (56,41%) a csapat foglalkoztatási forma dominál.

Következtetés: a vizsgálati személyek kisvizes és kezdők oktatásánál, továbbá új mozgások tanításánál, nem a szakirodalmak által ajánlott, az oktatási feladatok megfelelő foglalkoztatási formákat választották.

Kulcsszavak: *úszás, foglalkoztatási formák, megfigyelés.*

Abstract

The purpose of the study is to define such teaching-learning organizational forms that can be successfully applied on the special field of motor teaching, particularly in swimming lessons.

Material and methods: During examination two basic methods questionnaire, indirect monitoring were applied. Forty-seven (47): PE teachers (27), swimming trainers (2), swimming instructors (14) and lifeguards (3), all 28 fe-

males, 19 males consented to participate. They all taught elementary school pupils.

Results: Analyzing the results of organizational forms we say that participants mostly collectively forms (50,59%) were applied, while group forms (36,83%) and other formations (12,57%) were less. Collectively forms were more frequent during teaching beginners (61,63%) and in shallow water (65,81%), while group forms were dominated in deep water teaching (56,41%) and teaching advanced (54,65%).

Conclusions: Moreover we could say that participants not the literary recommended organizational formations were used in shallow water and during the teaching beginners.

Keywords: *swimming, organizational forms, monitoring system.*

Bevezetés

Az úszásoktatásban szerzett *tapasztalat és a gyakorlati munka* során számos olyan problémával találkoztam, amely napjaink általános iskolai úszásoktatásában és az általános iskoláskorú tanulók, egyéb szervezeti keretek közötti úszás-tanításánál jelentkezik. Az iskolai osztályok magas létszáma mellett a tanulók hatékony és biztonságos úszásoktatása nagy kihívás az úszást oktatópedagógusoknak. Az iskolákban gyakran 25–30 fős csoportlétszámmal dolgozó pedagógusoknak a differenciálás szinte megoldhatatlan, sőt megfelelő szervezőmunka nélkül az oktatás hatékonysága is nehézén biztosítható. Nem véletlen, hogy hazánkban az úszás csak minimális mértékben kap helyet az általános iskolai testnevelésben, (Kovács és mtsai 2000) pedig kiemelt szerepet kellene betöltenie.

A hatékony úszásoktatás számos tényezőből tevődik össze. Ezek közül csak az egyik az oktatás szervezési módjainak és a foglalkozásokon alkalmazott munkaformák megfelelő kiválasztása és alkalmazása, ebben a tanulmányban erről kívánok részletesen beszámolni.

Az úszásoktatás mozgásanyaga, környezete, oktatási folyamata jelentős mértékben különbözik az osztálytermi foglalkozásokétól és a testnevelési órától is. Amellett, hogy a szervezési módoknak és a foglalkoztatási formák megfelelő kiválasztásának kiemelt szerepe van a hatékony és sikeres mozgástanításban, az úszásoktatásnál további fontos balesetmegelőző szerepük is van. Az uszoda és a medence környezete fokozottan balesetveszélyes oktatási helyszín, ezért több szervezési munkát igényel az úszást oktató személyektől.

A felmerül a kérdés, hogy az úszást oktató szakemberek, hogyan tanítják az úszást, milyen foglalkoztatási formákat alkalmaznak, illetve mi alapján teszik mindezt. A tanulmányban erre keresem a választ.

Problémafelvetés

Mi szükséges a foglalkoztatási formák hatékony kiválasztásához? Először is az egyes formák és a formák megválasztását meghatározó szempontoknak az ismerete lényeges. A formák hatékony kiválasztásához számos kritérium tartozik. Elsőként az oktatás törvényszerűségei és annak alapelvei, továbbá az oktatás célja, feladatai, az oktatott anyag tartalma és annak sajátosságai. Mindezeket befolyásolhatják és módosíthatják a tanulók életkori és egyéni sajátosságai, az osztály összetétele, létszáma, a pedagógus lehetőségei és számos egyéb külső (tárgyi) feltétel. Nem hagyható figyelmen kívül az óra célja, típusa, az adott didaktikai feladat (új ismeret feldolgozása, gyakorlás stb.) sem.

Nincs egységesen minden oktatási szituációnak megfelelő munkaforma, sőt tovább nehezíti a választást, hogy minden gyermek, minden úszást oktató pedagógus más. Különböznek az oktatási körülmények, az oktatás feltételei, a medence mérete, a víz mélysége, hőfoka.

Minden oktatási helyzet más és más foglalkoztatási forma alkalmazását igényli. A tanulmányban a személyi-, a tárgyi-, a dologi feltételek különbözőségeit és az oktatás célját figyelembe véve kísérem meg a foglalkoztatási formák egyfajta ajánlását.

Az oktatás szervezési módjainak és munkaformának típusai, felosztása

A nemzetközi és hazai szakirodalomban különböző álláspontok alakultak ki az oktatás szervezési módjainak, munkaformáinak elnevezésében és hovatartozását illetően. Használatos a szociális forma, – a szervezeti forma sőt még a módszer elnevezés is. *Báthory Zoltán (1997)* a tanulásszervezési módszerek közé sorolja az oktatás szervezési módjait, míg mások (*Nagy 1993, M. Nádas 1998*) ettől elkülönítve tárgyalják, legfőképp azzal az indokkal, hogy a módszerek megválasztásának egyik tényezője lehet, hogy milyen munkaformát alkalmazunk. A tanulmányban egy másik nézőpontból fogom megközelíteni az oktatás szervezési módjait.

A szakirodalom a szervezési módoknál és munkaformáknál, frontális-, egyéni-, párban folyó-, és csoportmunkát különböztet meg. Egy nemzetközi IEA vizsgálat (*cit. Báthory 1997*), ami kiterjedt a tanulásszervezéssel kapcsolatos tevékenységek megfigyelésére is, azt állapította meg, hogy a pedagógusok mindenütt Ausztráliától Magyarorszáig az 'osztálytanítást', vagyis az együttes munkát alkalmazzák leginkább. Viszonylag kevés időt fordítanak csoportmunkára vagy önálló tanulói tevékenységre. Ezt a véleményt erősítik meg a hazai vizsgálatok is (*M. Nádas 1986; Falus és mtsai 1988*). A foglalkozásokat meghatározóan az együttes munkaszervezési forma jellemzi. Előnye, hogy mindenki szem előtt van, az osztályban folyó munka a katedráról jól áttekinthető, hátránya, hogy az egyénnel való fog-

lalkozásra, az egyéni képességek fejlesztésére kevésbé nyílik lehetőség. Az együttes munkaformán kívül, természetesen találunk kutatásokat az egyéni, a párban folyó tanulás és a csoportmunka kapcsán (M. Nádasi 1986, Falus és mtsai 1988, Bábosik és M. Nádasi 1970, 1975, Falus 2001a).

A szervezési módok a testnevelés tanításban, a mozgástanításnál, így az úszásoktatásban is különböznek az osztálytermi foglalkozásokétól. Míg a tanórákon a tanulók leginkább az osztályteremben ülnek, addig a testnevelési, úszófoglalkozásokat az állandó helyváltogatás jellemzi. A szervezési módok a mozgásos cselekvéstanításban nem kizárólagosan az egyes munkaformák (foglalkoztatási formák) meghatározásából, hanem az ehhez kapcsolódó szervezési eljárásokból is állnak. A sikeres és a hatékony mozgásos cselekvéstanításban kiemelt szerepet játszanak a szervezéssel kapcsolatos metodikai tényezők. A szervezésnél és a foglalkoztatási formák megválasztásánál biztosítani kell a zökkenőmentes alakzatváltásokat, átmeneteket egyik munkaformából a másikba, helyváltogatásokat (egyik medencetérből a másikba, kismedencéből a nagyvízbe stb.), a szerek kiosztását és összeszedését. A testnevelési foglalkozásoknál és a mozgásos cselekvések oktatásánál a szervezési feladatok három fő feladatkörből tevődnek össze. A tanulók, a szerek mozgatásából és a foglalkoztatási formák megválasztásából (Rétsági 2004).

Azt, hogy az úszástanításnál melyik foglalkoztatási formát válasszuk, leginkább az *oktatási környezet* (a medence mérete, a víz mélysége, a medence beosztottsága); az *oktatott csoport* (létszáma, a tanulók életkora, előképzettsége) és az *oktatás tartalma, célja* határozza meg. (Rheker 2004) Az *osztálylétszám* és a *tanulók életkorának* figyelembevételét megerősíti Arolt is (1989/a), aki azt tanácsolja, hogy minél fiatalabb gyerekeket tanítunk, annál „zártabb” foglalkoztatási formát célszerű választani. (Arolt 1989/b) Ezen túlmenően a foglalkoztatási formák megválasztásánál azt ajánlja, hogy figyelembe kell venni az *oktatás szervezeti keretét*, a *nemek közti különbségeket* és az *oktatott mozgásanyagot* is. A megválasztáshoz Kiricsi (2002), a hatékonyság érdekében, a formák megválasztásánál a *csoport összetételét* (életkor, nem, létszám), a *csoport tudásának a szintjét*, a *tananyagot*, a *rendelkezésre álló időt* és az *uszoda lehetőségeit* (medencék, terület, szerek) tartja a legfontosabbnak (Bíró 2007).

A testnevelés órákon – ennek megfelelően az úszófoglalkozásokon is – három fő foglalkoztatási formát különböztetünk meg, az *osztály foglalkoztatási formát*, ahogy Rátkai (1994) és Rétsági (2004), vagy más néven együttes foglalkozást, ahogy Báthori (1991) nevezi; a *csapat foglalkoztatási formát és a körkört vagy körformát*, (Rátkai 1994) vagy más néven köredzést (Bátori 1991). A formákat tananyag jellege (azonos illetve különböző) és a tanulók foglalkoztatásának aránya (együtt, csoportonként, egyénileg) alapján különböznek. *Azonos tananyag* esetén, amikor az osztály minden tanulója azonos tananyagot dolgoz fel, megkülönböztethetünk: *együttes-, csoportonkénti-, és egyenkénti osztályfoglalkozást*. Abban az esetben, amikor az osztály tanulói *különböző tananyagot* dol-

goznak fel, akkor, *együttes-, csoportonkénti-, és egyenkénti csapatfoglalkoztatásról* beszélünk. A köredzés a foglalkoztatásnak olyan formája, amelyet leginkább gyakorlásra, képességfejlesztésre ajánl a szakirodalom, az úszásoktatásban igen ritkán kerül elő (Rátkai 1994, Rétsági 2004). Rétsági (2004) a köredzést az együttes csapatfoglalkoztatás sajátos formájának tekinti. A szakirodalom bőségesen foglalkozik az egyes formák előnyeivel és hátrányaival. Az úszásoktatásban az egyes foglalkoztatási formáknak is sajátosan megvannak az előnyei és a hátrányai, amelyeket későbbiekben a javaslatoknál foglalom össze.

Az oktatási szervezési módjának vizsgálatánál meg kell említeni, hogy önmagában nem értékelhető, minden esetben, olyan összefüggésekben kerül elének, amelyek oktatási módszerek és eszközök megjelenését is mutatják, tehát „strukturált oktatási eseményegyüttesekben fordul elő.” (Nagy, 1993). Ezért aztán hangsúlyozni kell, hogy a foglalkoztatási formák, szervezési módok nem magukban, önállóan fordulnak elő, hanem az *oktatási stratégiák* szerves részei. „Az oktatás tudatos és tervszerű tevékenység, amelynek során a pedagógus és a tanuló egyaránt célokat tűz ki maga elé, előrevetíti a tanítási-tanulási folyamat kívánt eredményeit, s ezek elérése, megvalósítása érdekében tervezi, szervezi meg tevékenységét.” (Kotschy, 1998). Ebben a folyamatban, vagyis az oktatás során, célunk a tanuló személyiségében bekövetkező pozitív változások létrehozása, amely a tanítás – tanulás folyamat eredményeként valósul meg. A cél megvalósítása érdekében módszereket, eszközöket és szervezési módokat vethetünk be, ezek kombinációját pedig stratégiának nevezzük.

Az úszásórák foglalkozási formáinak vizsgálata

Célkitűzés

Az általános iskolai úszásoktatás szervezési módjainak feltérképezéséhez és rendszerezéséhez egy vizsgálatot végeztem. Céлом, az oktatás körülményeinek, tanulási feladatainak elemzését követően, a mozgástanítás egyik speciális területén, az általános iskolai úszásoktatás megkönnyítésére és annak hatékonyságának növelése érdekében, az úszásoktatási szervezési módjainak, és az ahhoz szorosan kapcsolódó foglalkoztatási formáknak bemutatása és ajánlása.

- Cél, új és meglévő, az oktatást hatékonyan segítő foglalkoztatási formák bemutatása mellett, az oktató pedagógusok tanítás közbeni térbeli helyzetének meghatározása, amely növelheti az oktatás, kiemelten az úszásoktatás hatékonyságát.
- Összegző cél az általános iskolai úszásoktatás jelen szervezési problémáinak feltárásán túlmenően, olyan javaslatok megfogalmazása, amelyek elősegítik az úszásoktatásban résztvevő kollégák elméleti és gyakorlati munkáját.

Hipotézis

Úgy vélem, hogy a foglalkoztatási formák alkalmazásánál az elmélet és a gyakorlat nem mindig találkozik. Úgy gondolom, hogy az úszásoktató személyek, gyakran nem a megfelelő foglalkoztatási módokat alkalmazzák.

A vizsgálat módszere és résztvevői

A vizsgálati mintába (n=47), Egerben és annak vonzáskörzetében általános iskoláskorú tanulóknak úszást oktató személyek tartoztak. Olyan rétegzett, véletlen mintavétellel alakítottam ki a vizsgálati mintát, amelyet a nem (férfiak, nők), valamint a képesítés (testnevelő tanár, szakképzett úszásoktató; úszóedző, úszómester) szerint alakítottam reprezentatívvá. A válaszadók 58,7%-a nő és 41,3%-a férfi. A legkevesebb úszást tanított évek száma 1, a legtöbb 28 év (átlag 9,28, szórás 8,041). A megkérdezettek 34,8%-a 1-3 éves, 26,1%-a 4-9 éves, 19,6%-a 10-19 éves, és 19,6%-a 20 év feletti úszástanítási tapasztalattal rendelkeznek.

A felméréshez a *közvetlen kikérdezés* (kérdőív segítségével) és a *kategoriális megfigyelés* módszerét alkalmaztam. A *kérdőíves felmérésnél* a foglalkoztatási formák vizsgálat térrajzok alkalmazásával végeztem. Rajzírással ábrázoltam a tanár és a tanulók elhelyezkedését a medencében, illetve a medenceparton, ezeket csoportosítottam és számmal jelöltem. A vizsgálati személyeknek ezek közül kellett kiválasztania azokat a térrajzokat, amiket az oktatás egyes fázisaiban alkalmaz. Négy esetben kérdeztem meg a vizsgálati személyeket, *kisvízes vízhez szoktatásnál, mélyvízes vízhez szoktatásnál, kisvízes úszástanításnál és mélyvízes úszástanításnál*. Abban az esetben, ha a konkrét foglalkoztatási formákat szerettem volna meghatározni, akkor minden egyes térrajznál külön meg kellett volna határozni, hogy a tanulók ugyan azt a feladatot végzik, vagy különbözőt. Ez túlbonyolította volna a kitöltést. Így a konkrét foglalkoztatási formák meghatározását inkább a közvetett megfigyelés segítségével vizsgáltam. A kérdőívnel csak a foglalkoztatási formák egyes főbb csoportjainak a meghatározására volt lehetőség.

A *közvetett megfigyelésnél* természetes egységeket alkalmaztam, az órán előforduló foglalkoztatási formák kódja (*osztály együttes – Of1 Of2, osztály csoportos – Ocs, osztály egyéni – Oe, csapat együttes – Cseü, csapat csoportos – Cscs, csapat egyéni – Cse*) szerint. A foglalkoztatási formák kódját három másodperces időközönként rögzítette két megfigyelő a megfigyelési lapon. *Osztály együttes foglalkoztatásnál – ahol az egész osztály együtt dolgozik, ugyan azt a feladatot hajtja végre – két formát különítettem el. Ezt az indokolta, hogy az úszásoktatásnál ez az együttes tevékenység kétféle képen történhet. Mindkettőnél, az egész osztály együtt dolgozik és ugyan azt a feladatot végzi, különbség abban van, hogy a tanulók mikor és hogyan kezdik a gyakorlatot, mikor és hogyan indulnak. Az első formánál, amelyet Of1-el jelöltünk, az egész osztály egyszerre indul, míg*

a másodiknál, amelyet Of2-vel jelöltünk a tanulók egymás után indulnak. Miután mindenki elrajtolt, egymás után körbeúszással végzik a feladatot. A kettő közt módszertanilag fontos különbség van, amelyet a későbbiekben még részletezünk.

Az adatok feldolgozásához és kiértékeléséhez az SPSS 13.0 for Windows statisztikai programot használtam. A jelen tanulmányban kizárólag a foglalkoztatási formákkal kapcsolatos eredményeket elemzem.

Az eredmények kiértékelése

Kisvízes vízhez szoktatásnál a leggyakrabban alkalmazott oktatási forma, a hatos számú, ahol a tanár és a tanulók egyaránt a vízben vannak, a tanulók, pedig egysoros vonalban helyezkednek el az oktatójuk előtt. Ezt, a vizsgálati személyek többsége meg jelölte (89,36%). A hatos mellett még az ötös (31,9%), a hetes (27,6%) és a kettes (27,6%) kapott jelentősebb szavazatot. Mindegyikre a frontális tanítási forma a jellemző.

Mélyvízes vízhez szoktatásnál négy felállási forma dominált (13, 14, 15, 16), mind a négyre az egyéni (osztály egyéni, vagy a csapat egyéni) foglalkoztatás jellemző. A tizenhármas és tizennégyesnél a tanár a vízben van, ezeket kevesebben választották, mint azokat a formákat, ahol a tanár a parton helyezkedik el (15, 16).

A kisvízes úszástanításnál már több forma emelkedik ki értékeivel. Legtöbbször a hatost (63,8%) jelölték, majd a hetest (46,8) és a kettest (42,5%). Mindegyiknél ugyanaz a tanár, tanulók felállási formája, a tanulók egysoros vonalban állnak a tanár előtt. Abban különböznek egymástól, hogy a tanár vagy a tanuló a medencében, vagy a medenceparton helyezkedik el. Mindegyik frontális tanítási formát jelöl.

A mélyvízes úszástanításnál a tizenötös és tizenhatos számmal jelölt oktatási forma a domináns. A vizsgálati személyek mindkettőt azonos százalékban (74,46%) választották. Mindkettő az egyéni (osztály egyéni, vagy a csapat egyéni) foglalkoztatási formákat jelöli. Összesen négy forma jelöli az egyéni foglalkoztatást (13, 14, 15, 16). A tizenötös és a tizenhatos után a másik kettő kapta a legtöbb jelölést.

A vizsgálati személyek minden oktatási feladatnál azonos formákat választottak. Míg a kisvízes vízhez szoktatásnál és kisvízes úszásnem tanításánál főként frontális, addig mélyvízes vízhez szoktatásnál és mélyvízes úszásnem tanításánál az egyéni, egyenkénti (osztály egyéni, illetve a csapat egyéni) foglalkoztatás a jellemző.

A megfigyelés eredményeit elemezve azt állapítottam meg, hogy a vizsgálati személyek leginkább osztályfoglalkoztatási formát (50,59%) és kisebb százalékban csapatfoglalkoztatási formát alkalmaztak (36,83%).

Az osztályfoglalkoztatási forma mindhárom típusa előfordult a megfigyelt úszásórakon. Leggyakoribb az együttes (Of) foglalkoztatási forma (29,44%),

majd a csoportonkénti (Ocs) foglalkozás (11,31%). Legkevésbé alkalmazott az egyénenkénti (Oe) osztályfoglalkozás (9,82%).

Együttes Osztályfoglalkozás

Az osztályfoglalkoztatási formák közül osztály együttes foglalkozás volt a leggyakoribb, azon belül is, az a típus, amelynél minden tanuló egyszerre, egy időben indulva végzi a feladatot (Of1-21,57%). Az úszófoglalkozásokon általában egyszerre indultak a tanulók és csak ritkán (7,87%) egymás után (Of2). *Figyelemfelkeltő, hogy módszertanilag pont az lenne ideális, ha a második forma (Of2) eredményei lennének magasabbak.*

Kezdő (37,11%) és kisvizes (38,82%) oktatásnál gyakrabban alkalmazzák a frontális osztálymunkát, mint haladó (18,42%) és mélyvizes (17,08%) foglalkozásokon. Kezdő csoportoknál a frontális forma első típusa a (egyszerre indulás) a gyakoribb (31,24%), a körbeúszás, vagyis a második forma (7,87%) a ritkább. Ez ismét ellentmond a szakirodalmak által ajánlottak. Haladó csoportoknál fordított a helyzet. A második típust, haladó csoportok úszófoglalkozásain figyeltük meg leginkább. Kisvizes, mélyvizes csoportoknál hasonló eredmények születtek. Kisvízben az osztály frontális első formája (Of1), (33,91%) míg mélyvizes oktatásnál a második forma (Of2) a gyakoribb (9,5%).

Ritkábban alkalmazott foglalkoztatási formák a *csoportonkénti osztályfoglalkozás* (11,31%) – ahol az osztály több csoportra bontva végzi a feladatot – és az *egyéni osztályfoglalkozás* (9,82%) – amelynél az osztály tanulói egyenként, egymás után végzik ugyan azt a gyakorlatot.

A *csapatfoglalkoztatási formát* a megfigyelt személyek, összességében az úszásórák 36,83%-ban alkalmazták. Ezen a formán belül három típust különböztettünk meg, amelyek mindegyike előfordult a megfigyelt úszásórákon. A három közül a *leggyakoribb a csapat csoportos* (Cscs), (28,57%), míg a másik kettő a *csapat egyéni* (Cse) (2,91%) és a *csapat együttes* (Cseü) foglalkoztatási forma (0,73%) ritkán fordult elő. Közös jellemzőjük, hogy a tanulók több csapatra bontva, más-más feladatot végeznek. A *csoportonkénti csapatfoglalkoztatás* – amelynél az osztályt csapatokra bontjuk, a csapaton belül pedig nem egyszerre gyakorolnak, hanem külön csoportokban – a leggyakoribb csapatfoglalkoztatási forma volt (28,57%). Előnye, hogy még nagy létszámú, különböző tudású tanulóknál is hatékonyan alkalmazható, a differenciálás szempontjából. A megfigyelt személyek, a csapat csoportos (Cscs) formát, leginkább haladó (51,07%) és mélyvizes oktatás (51,25%) során alkalmazták. Kezdőknél (13,58%) és kisvizes órákon (9,33%) ritkábban fordult elő.

Az *oktató pedagógusok leggyakrabban csoportokra bontva dolgoztatják az osztályt*. A megfigyelt személyek az úszófoglalkozások 39,89%-ban csoportos foglalkoztatási formákat használtak. A *legritkábban alkalmazott forma, amikor a tanulók egyénileg dolgoznak*, vagy osztály egyéni (Oe) vagy csapat egyéni (Cse)

foglalkoztatási forma keretein belül. Az egyéni munkát az úszófoglalkozások mindössze 12,73%-ban figyelhetem meg.

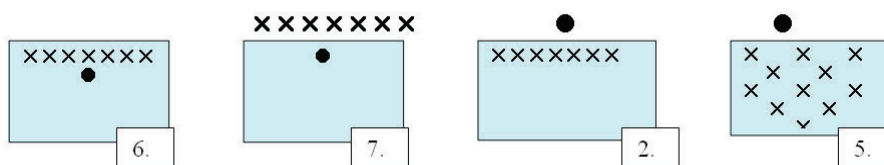
Mivel a tanulók tudása jelentősen befolyásolja, hogy milyen foglalkoztatási formát célszerű megválasztani, ezért megvizsgáltam, hogy a megfigyelésben résztvevő személyek milyen foglalkoztatási formát használnak a különböző tudású tanulóknál. Az állapítható meg, hogy *kezdő tanulóknál* (K1, K2) *inkább az osztály foglalkoztatási formák* (61, 63%) *dominálnak, míg haladóknál* (H1, H2) *a csapat foglalkoztatási formák* (54, 65%). A csoportokat részletesebben elemezve, az is megfigyelhető, hogy minél kezdőbb egy tanulócsoporthoz, annál inkább az osztályfoglalkoztatási formát alkalmazzák, illetve minél haladóbb, annál gyakoribb a csapatfoglalkoztatás. Fordított a sorrend a csapatfoglalkoztatási formáknál. A haladóknál alkalmazzák leginkább, míg kezdő csoportnál ritkábban.

Mind a vízhez szoktatás, mind pedig az egyes úszásnemek tanítása történhet kisvízben, illetve mélyvízben. Az oktatás helyszíne sajátos foglalkoztatási formák használatát igényli, sőt az sem mindegy, hogy az oktató pedagógus hol helyezkedik el. Ez mind balesetvédelmi, mind pedig módszertani szempontból igen jelentős. Megfigyeltem, hogy a vizsgálati személyek milyen foglalkoztatási formákat részesítenek előnyben, egyik illetve másik helyszínen. *Kisvízes oktatásnál gyakrabban alkalmazzák osztályfoglalkoztatási formákat* (65,81%), *míg mélyvízben a csapatfoglalkoztatási formák jutnak nagyobb szerephez* (56,41%).

Az eredmények összehasonlítása

A közvetett megfigyelés módszerével kapott eredmények összehasonlíthatók a kérdőíves – térrajzokkal vizsgált – foglalkozási formák eredményeivel. A vizsgálatok kiegészítették egymást, hiszen amire a kérdőíves vizsgálat nem adott kielégítő választ, azt a megfigyelés eredményei pótolták. A megfigyelés eredményei pedig a kérdőíves eredményeket pontosították és igazolták.

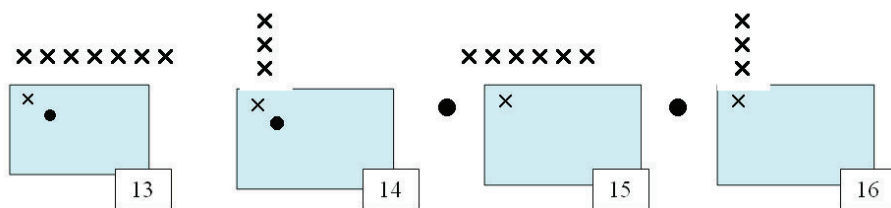
Összességében elmondható, hogy a vizsgálati személyek *kisvízes oktatásnál gyakrabban alkalmazzák osztályfoglalkoztatási formákat*. Mind kisvízes vízhez szoktatásnál, mind pedig úszásnem tanításánál, kisvízben főként osztályfoglalkoztatási formákat választottak a megkérdezettek. *Kisvízes vízhez szoktatásnál a leggyakrabban alkalmazott foglalkoztatási forma, a hatos számú, (89,36%), az osztály együttes* volt. Emellett még jelentős szavazatot kaptak azok a térrajzok, (hetes-27,6%, a kettes- 27,6% és az ötös-31,9%), amelyek osztály együttes foglalkoztatási formát jelöltek (**1. ábra/Figure 1**).

1. ábra/Figure 1: A kisvizes vízhez szoktatásnál a leggyakrabban alkalmazott foglalkoztatási formái / The most applied teaching-learning organizational forms during shallow water teaching

Kisvizes úszásnem tanításnál hasonló tanár-tanuló felállási formák emelkedtek ki értékeikkel. Legtöbben a hatost (63,8%), a hetest (46,8) és a kettest (42,5%) jelölték. Mindegyiknél ugyanaz a tanár, tanulók felállási formája, a tanulók egysoros vonalban állnak a tanár előtt, a medenceparton vagy a vízben.

A mélyvizes oktatás kérdőíves és megfigyelési eredményei nem igazolták, hanem kiegészítették egymást. A megfigyelések során mélyvízben a *csapatfoglalkoztatási formák* kaptak nagyobb szerepet (56,41%), míg a *kikérdezés eredményei az egyenkénti* (osztály egyéni, illetve a csapat egyéni) *foglalkoztatási formák szerepét hangsúlyozták*. Mindkét kapott eredmény megfelelő. Azért nem azonosak az eredmények – mint a kisvizes oktatásnál – mert a kikérdezésnél a mélyvizes vízhez szoktatásra és úszásnem tanításra kérdeztünk rá (ami új anyag tanításának számít), mi viszont a mélyvizes megfigyeléseink során leginkább mélyvizes gyakorló órákat rögzítettünk videóra. Didaktikailag, a gyakorló órák jelentősen különböznek az új anyag feldolgozó órától. Más foglalkoztatási forma megválasztását igénylik az oktató pedagógusoktól. Nem véletlen tehát, hogy az egyiknél (*gyakorló óráknál*) a *csapatfoglalkoztatási formák eredményei emelkedtek ki*, a másiknál (*az új anyag oktatásánál*) *egyenkénti foglalkoztatási formák*. Ezért is emelném ki, hogy itt az eredmények kiegészítik egymást. Nem véletlen tehát, hogy mélyvizes vízhez szoktatásnál négy felállási forma dominál (13, 14, 15, 16 számú), mind a négyre az egyéni (osztály egyéni, vagy a csapat egyéni) foglalkoztatás jellemző (**2. ábra/Figure 2**). A mélyvizes úszástanításnál két oktatási forma (tizenötös és tizenhatos számmal jelölt) jellemző, amelynél az oktató pedagógusok a parton helyezkednek el. Mindkettőt azonos százalékból (74,46%) választották. Mindkettőt az egyéni (osztály egyéni, vagy a csapat egyéni) foglalkoztatási formákat jelöli.

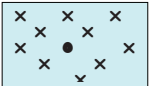
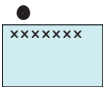
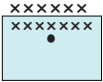
2. ábra/Figure 2: *A mélyvízes vízhez szoktatásnál és úszásnem tanításnál leggyakrabban alkalmazott foglalkoztatási formák / The most applied teaching-learning organizational forms during deep water teaching*

Mélyvízes oktatásnál leginkább a didaktikai feladattól függ, a foglalkoztatási forma megválasztása. Gyakoroltatásnál csoportos, azon belül is a csapat csoportos foglalkoztatási forma (61,5%) a domináns, míg mélyvízes vízhez szoktatás, illetve az új mozgás megtanítása, ettől eltérő formák egyéni, egyenkénti (osztály egyéni, illetve a csapat egyéni) alkalmazását igényelte.

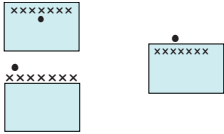
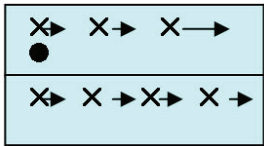
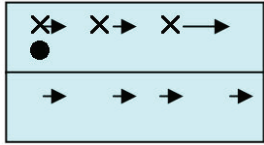

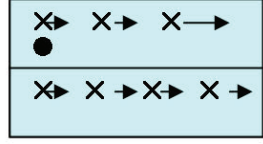
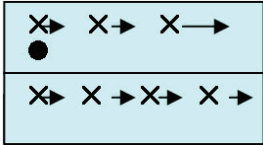
Összegzés

A megfigyelt személyek, *kisvízben és kezdők tanításánál* gyakrabban alkalmazták az együttes osztálymunkának azt a típusát, amikor a tanulók egy csoportban egyszerre indulnak (egymás mellett úsznak), míg mélyvízben és haladó csoportoknál az egymás utáni úszás a gyakoribb. Ez alapján viszont azt mondhatjuk, hogy *kisvízes és kezdők oktatásánál, továbbá új mozgások tanításánál, a vizsgálati személyek nem a szakirodalmak által ajánlott foglalkoztatási formákat választják*. A hipotézis igazolódott, a gyakorlat és az elmélet nem minden oktatási fázisnál találkozik.

Javaslatok a foglalkoztatási formák megválasztásához, úszásoktatásnál (táblázatos forma)

kisvízes vízhez szoktatásnál	mélyvízes vízhez szoktatásnál
<p>Cél, hogy a tanulók minél többet mozogjanak, minél több legyen az ismétlésszám. Ennek megfelelően célszerű kiválasztani a foglalkoztatási formát.</p> <p>Leginkább az együttes és a csoportos formákat javasolunk.</p> <ul style="list-style-type: none"> – osztály együttes – csapat együttes – osztály csoportos – csapat csoportos <div style="text-align: center;"> </div>	<p>Cél, a tanulók biztonsága és hogy ne szerezzenek negatív élményeket a mélyvízben. Elkerülési kondicionálás elkerülése. Ennek megfelelően célszerű kiválasztani a foglalkoztatási formát, ami a végzett feladattól függően lehet együttes, csoportos és egyéni.</p> <ul style="list-style-type: none"> – osztály együttes – alacsony osztálylétszámnál (tanár vízben és/vagy parton) – közepesen magasabb osztálylétszámnál (12-16) de hatékony szervezésnél, jól átláthatóvá kell tenni a csoportot (a tanár medenceparton, jobban átlátja az osztályt) a tanulókat célszerű közel egymáshoz, felállítani és foglalkoztatni <div style="text-align: center;"> </div> <p>osztály csoportos</p> <ul style="list-style-type: none"> – magas osztálylétszám esetén, segítő nélkül az osztályt kisebb csoportokra bontjuk (a többiek várakoznak) (tanár vízben és/vagy parton) <div style="text-align: center;"> </div> <p>osztály egyéni</p> <ul style="list-style-type: none"> – alacsony létszámú, csoportnál (tanár vízben) – egy-egy gyakorlatnál alkalmazható, de sokáig nem célszerű az alkalmazása. Nem hatékony forma, de ha a tanárnak nincs más lehetősége, ritkán alkalmazható. Nagy létszámú csoportnál nem célszerű az alkalmazása

<div data-bbox="373 297 523 394" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="300 456 576 510">Az oktató pedagógus elhelyezkedése:</p> <p data-bbox="300 539 576 645">Az úszásoktatásnak ebben a fázisában célszerű a tanítványok között, a vízben elhelyezkedni.</p>	<ul data-bbox="624 293 1220 427" style="list-style-type: none"> – csapat csoportos – magas osztálylétszámnál segítő személlyel alkalmazható (a csapat egyik fele mélyvízes vízhez szoktatás feladatait végzi, a másik a kisvízben gyakorol vagy játszik a segítővel.) <p data-bbox="619 456 999 483">Az oktató pedagógus elhelyezkedése:</p> <p data-bbox="619 483 1197 566">Az úszásoktatásnak ebben a fázisában a feladattól, a foglalkoztatási formától, az osztály létszámától is függ az oktató helyzete.</p> <div data-bbox="702 607 1010 694" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="619 730 1192 813">Nagy létszámú osztálynál frontális osztálymunkát vagy osztály csoportos javaslunk, tanár parton (biztonsági szempontból, illetve jobban átlátja az osztályt)</p> <p data-bbox="619 869 1217 922">Kisebb létszámú csoportnál, egyenkénti vagy a csoportos foglalkoztatást javasoljuk, ahol a tanár vízben helyezkedik el.</p>
---	--

úszásnem tanításánál kisvízben	úszásnem tanításánál mélyvízben
<p>Az úszásnemek tanításánál a didaktikai feladattól és az oktatás tartalmától függően javasoljuk a különféle szervezési módokat.</p> <p>Új anyag tanításánál, egész osztálynak szóló információ átadásnál, tanár parton és/vagy vízben:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osztály együttes (Of1) <p>Individuális információ átadásnál, tanár parton és/vagy vízben:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osztály együttes (Of2) <p>Gyakorlás – gyakoroltatásnál, ismétlésnél:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osztály együttes (Of2) <ul style="list-style-type: none"> – osztály csoportos – osztály egyéni – csapat együttes – csapat csoportos – csapat egyéni <p>Az oktató pedagógus elhelyezkedése:</p> <p>Az úszásoktatásnak ebben a fázisában célszerű minél többet a tanítványok között, a vízben elhelyezkedni.</p>	<p>Az úszásnemek tanításánál a didaktikai feladattól és az oktatás tartalmától függően javasoljuk a különféle szervezési módokat.</p> <p>Egész osztálynak szóló információ átadásnál, hibajavításnál, értékelésnél stb. tanár parton:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osztály együttes (Of1) <p>Individuális információ átadásnál, tanár parton és/vagy vízben:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osztály együttes (Of2) <p>Gyakorlás – gyakoroltatásnál, ismétlésnél a csoport tudásbeli különbségektől függően:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osztály együttes (Of2) <ul style="list-style-type: none"> – osztály csoportos – osztály egyéni – csapat együttes – csapat csoportos – csapat egyéni <p>Mindegyik az a formát tanácsoljuk, amely-nél a tanulók egymás után úsznak.</p> <p>Az oktató pedagógus elhelyezkedése:</p> <p>Az oktató szárazföldi elhelyezkedését javasoljuk (imitált bemutatás, bemutatás alkalmazásával)</p>

Javaslat a foglalkoztatási formák megválasztásához és alkalmazásához az úszástanításban (szöveges forma)

Az *Együttes Osztályfoglalkozás* előnye, hogy egyidejűleg mindenki foglalkoztatható, viszonylag jó az időkihasználása. Kedvező fiatalabb életkorban, amikor az úszásktatásban résztvevők a bonyolultabb formákat nem tudnák alkalmazni, sőt, áttekinthetőbbé válik az osztály munkája. Ez a forma, kedvez a tanári (egész osztálynak szóló) magyarázatnak, a típushibák javításának és a közvetett, közvetlen szemléltetésnek.

A *Csoportonkénti Osztályfoglalkozás*, – amikor több csoportra bontva végzik a feladatot a tanulók – előnye, hogy a különböző életkorú, különböző tudásszintű és haladási képességű tanulók egyidejű foglalkoztatása is lehetséges. Lehetőséget ad azonos feladatok különböző szintű végrehajtására, illetve különböző feladatok csoportonkénti végrehajtására is (Kiricsi 2002).

Az *Egyenkénti Osztályfoglalkozásnál* a tanulók ugyan azt a feladatot végzik, de különböző időpontban indulnak, egyesével. Úszásnál, főleg haladó csoportoknál, gyakoroltatásnál gyakori, hogy a tanulók egymás mögött úszva egyenként végzik a feladatot. Előnye, hogy a tanulók önállóan gyakorolnak, mindenki a saját mozgására figyel, a tanár pedig a tanulók megfigyelését követően egyenként értékelhet, javíthatja a hibát, vagy szükség esetén segítséget nyújthat (Tóth 2002). Mások, az egyenkénti foglalkoztatást, nem tartják célravezetőnek, kizárólag fiatal (4-5 éves) tanulóknál, vagy kis létszámú csoport esetén javasolják (Kiricsi 2002).

Az *Együttes Csoportfoglalkoztatás* előnye a viszonylag jó időkihasználás és a differenciálás lehetősége. Az osztályt csoportokra bontjuk, minden csoport más feladatot hajt végre, azt viszont együttesen. A csoportonkénti osztályfoglalkozáshoz hasonlóan, ennek a formának is az az előnye, hogy a különböző életkorú, tudásszintű és haladási képességű tanulók egyidejűleg is foglalkoztathatók.

A *Csoportonkénti Csoportfoglalkoztatás* előnye, hogy – az úszástanításnál gyakori – különböző életkorú, különböző tudásszintű és haladási képességű tanulók foglalkoztatására ad lehetőséget. Lehetőséget ad azonos feladatok különböző szintű végrehajtására, illetve különböző feladatok csoportonkénti végrehajtására is (Kiricsi 2002). További előnye, hogy alkalmazkodik a „szerellátottsághoz”. Amikor nincs megfelelő számban oktatási eszköz, akkor több csoportra bontva az osztályt, kisebb létszámú csapatoknak könnyebben biztosíthatunk eszközt. A csoportok cseréjével megoldható az eszközhiány.

Az *Egyenkénti Csoportfoglalkoztatás* az úszásnemek tanításának egyik ideális formája. Tóth (2002) az együttes és a csoportonkénti foglalkozást az úszásnemek tanításánál, a mozgástanulás első két szakaszában azért nem tanácsolja, mert úszás közben a gyermekek gyakran a társaikat figyelik, emiatt nem tudnak a saját mozgásukra koncentrálni. A versenyszellem miatt pedig nem a mozgás pontos végrehajtása, hanem a társ legyőzése, megelőzése lesz számukra a fontos.

Tóth Ákos (2002) új technikai elemek gyakorlására az „egyenkénti csoportos” gyakorlást tartja a célravezetőnek. Az egyenkénti foglalkozás úszásoktatásban azt jelenti, hogy a tanulók egymás mögött egyénileg úszva saját mozgásukra figyelve gyakorolnak.

Felhasznált irodalom

- Arold Imre (1989a): Az úszásoktatás sajátos vonásai. In: Arold I (szerk.), Az úszás oktatása. (2. kiadás) Sport, Budapest, 9–15.
- Arold Imre (1989): Az úszás oktatása. (2. kiadás) Sport, Budapest, 9–23.
- Bábosik István, M. Nádasi Mária (1970): Az oktatás nevelő hatásának vizsgálata. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bábosik István, M. Nádasi Mária (1975): A közvetett ráhatás a csoportmunkában. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Báthory Zoltán (1997): Tanulók, iskolák – különbségek, egy differenciális tanításelmélet vázlata. (második kiadás), Okker Kiadó, Budapest.
- Bátori Béla (1991): A testnevelés elmélete és módszertana. Budapest, 208–237.
- Bíró Melinda (2007): Tanítási–tanulási stratégiák az általános iskolai úszásoktatásban, különös hangsúllyal az interakciós helyzetekre. Doktori értekezés, Semmelweis Egyetem. Nevelés- és Sporttudományok Doktori Iskola.
- Falus Iván (2001): Az oktatási módszerek kiválasztására és alkalmazására vonatkozó nézetek. In: Falus Iván, Golnhofer Erzsébet, Kotschy Beáta, M. Nádasi Mária, Szokolszky Ágnes (szerk.): A pedagógusok pedagógiája. Nemzeti tankönyvkiadó, 232–258.
- Falus Iván, Golnhofer Erzsébet, Kotschy Beáta, M. Nádasi Mária, Szokolszky Ágnes (1988): A pedagógia és a pedagógusok. Akadémia Kiadó, Budapest, 13–16.
- Kiricsi János (2002): Úszásoktatás kisiskolások számára. Semmelweis Egyetem Testnevelési-és Sporttudományi Kar, Budapest, 9–33.
- Kotschy Beáta (1998): Az oktatás célja. In: Falus Iván (szerk.), Didaktika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 160.
- Kovács Erzsébet, Keresztesi Katalin, Kovács István, Andrásné T. Judit (2000): A testnevelő tanárok véleménye a kibocsátó intézmény képző munkájáról. Magyar Pedagógia, 4: 499–520.
- M. Nádasi Mária (1986): Egységesség és differenciáltság a tanítási órán. Tankönyvkiadó Budapest.
- M. Nádasi Mária (1998): Az oktatás szervezési módjai és munkaformái. In: Falus I (szerk.), Didaktika, Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest, 368–391.
- Nagy Sándor (1993): Az oktatás folyamata és módszerei. Volos Bt, Budapest, 46–51.
- Nagy Sándor (1993): Az oktatás folyamata és módszerei. Volos Bt, Budapest, 950.
- Rátkai István (1994): Testnevelés Tantárgypedagógia. Kézirat, Nemzetközi Tankönyvkiadó, Budapest, 25-60, 105–115.
- Rétsági Erzsébet (2004): A testnevelés tantárgy – pedagógiája. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 93–157.

- Rheker Uwe (1996): Integrationssport –Sport ohne Aussonderung. Darstellung eines praxisorientierten Ansatzes einer differenzierten Integrationspädagogik für den Sport von Menschen mit unterschiedlichen Voraussetzungen. Paderborn, 42.
- Rheker Uwe (2004): Aquafun. First Steps, Learning by Playing. Mayer & Mayer Sport, 11–105.
- Tóth Ákos (2002): Úszás oktatása, sportági szakmódszertan. Semmelweis Egyetem Testnevelés és Sporttudományi Kar, Budapest, 7–24, 67–96.